

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 marca 2023 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie XXIV Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	sędzia Monika Dominiak
Protokolant:	Dariusz Dzienisiuk

po rozpoznaniu w dniu 7 lutego 2023 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa **B. P., P. P.**

przeciwko **(...) S.A z siedzibą w W.**

o zapłatę

- ustala, że umowa o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) numer (...) z dnia 15 kwietnia 2009 roku zawarta pomiędzy powodami B. P. i P. P., a poprzednikiem prawnym pozwanego (...) Bankiem spółką akcyjną z siedzibą w W., jest nieważna;
- zasądza od pozwanego (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. solidarnie na rzecz powodów B. P. i P. P. kwotę 103 874,66 (sto trzy tysiące osiemset siedemdziesiąt cztery złote sześćdziesiąt sześć groszy) oraz 127 963,46 (sto dwadzieścia siedem tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt trzy złote czterdzieści sześć groszy) złotych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 8 lutego 2023 roku do dnia zapłaty;
- w pozostałym zakresie powództwo oddala;
- ustala, że pozwany ponosi koszty postępowania w całości, a ich szczegółowe wyliczenie pozostawia referendarzowi sądowemu.

Sygn. akt XXIV C 97/21

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 4 stycznia 2021 r. (data prezentaty k. 3) skierowanym przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W., B. P. i P. P. wnieśli o ustalenie nieważności umowy kredytu hipotecznego waloryzowanego kursem CHF (...) nr (...) zawartej w dniu 15 kwietnia 2009 r. pomiędzy powodami a (...) S.A. będącym następcą prawnym (...) Bank S.A. oraz o zasądzenie od pozwanego solidarnie (ewentualnie łącznie) na rzecz powodów kwoty 103.874,66 zł i 127.963,46 CHF jako zwrotu świadczeń nienależnych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 5 grudnia 2020 r. do dnia zapłaty.

Powodowie zawarli również roszczenie ewentualne na wypadek nie uznania w/w roszczenia o ustalenie, iż zapisy umowy zawarte w § 1 ust. 3, § 1 ust. 3A, § 7 ust. 1, § 7 ust. 5, § 10 ust. 2 zd. 2, § 10 ust. 5, § 13 ust. 6, § 15 ust. 3, § 10 ust. 2 oraz § 3 ust. 3 są bezskuteczne wobec powodów oraz o zasądzenie od pozwanego solidarnie (ewentualnie łącznie) na ich rzecz kwoty 130.217,05 zł wskutek pobrania przez pozwanego od powodów zawyżonych rat spłaty kredytu przez

stosowanie bezskutecznych zapisów umowy wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 5 grudnia 2020 r. do dnia zapłaty.

Powodowie wnieśli nadto o zasądzenie od pozwanego solidarnie (ewentualnie łącznie) zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych oraz kosztów opłaty skarbowej w kwocie 68,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty na zasadzie art. 98 §¹ k.p.c.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, iż umowa zawierała postanowienia dotyczące waloryzacji kwoty kredytu, a pozwany nie informował ich o tym, że zaproponowana konstrukcja indeksacji kredytu jest całkowicie odmienna od typowej umowy kredytu znanej w obrocie gospodarczym. Na skutek powyższego powodowie zostali narażeni na niczym nieograniczone ryzyko wzrostu wartości zobowiązania, co jest sprzeczne z naturą umowy kredytu, zasadami współżycia społecznego, a ponadto stanowi całkowicie nieprzejrzysty dla konsumenta mechanizm kształtowania jego zobowiązań. Powodowie podkreślili, iż w chwili zawierania umowy wysokość ich zobowiązania była waloryzowana dwoma miernikami wartości wyznaczanymi swobodnie przez pozwanego, w związku z czym kwota kredytu oraz wysokość rat spłaty kredytu oraz zadłużenia z tytułu niespłaconego kredytu nie została określona w umowie ani też nie została uzależniona od miernika obiektywnego, lecz została pozostawiona do swobodnego uznania pozwanego, który nie był ograniczony żadnymi postanowieniami umownymi lub ustawowymi.

W dalszej części uzasadnienia powodowie wskazywali, iż w w/w umowie ryzyko rozłożone zostało jednostronnie, a umowa nie była w jakikolwiek sposób przejrzysta. Umowa naruszała nadto art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe oraz art. 358¹ k.c., art. 353 § 1 w zw. z art. 69 ust. 1 prawa bankowego, tj. zasadę określoności świadczenia i nieuzgodnienie istotnych przedmiotowo elementów umowy kredytu, a postanowienia umowne w postaci klauzul indeksacyjnych były nieuczciwe. Jako podstawę odpowiedzialności pozwanego powodowie powołali odpowiedzialność z tytułu nienależytego wykonania zobowiązania, tj. art. 354 oraz art. 471 i następne k.c., a także odpowiedzialność na zasadzie bezpodstawnego wzbogacenia wynikającą z art. 410 w zw. z art. 405 k.c. Powodowie wskazali, iż dochodzone przez nich roszczenie nie jest przedawnione i że należy przyjąć, w odniesieniu do roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia jako podstawę art. 118 k.c., gdyż powyższe roszczenie nie jest bowiem związane z działalnością gospodarczą, jak również nie jest świadczeniem okresowym (pozew k. 3-72).

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powodów na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

W ocenie pozwanego umowa kredytu hipotecznego waloryzowanego do waluty obcej i wynikająca z niego indeksacja jest dopuszczalna na płaszczyźnie prawa krajowego i stanowi dopuszczalny wariant umowy kredytu. Pozwany zaprzeczył, że kwestionowane przez powodów postanowienia stanowiły klauzule abuzywne. Wskazał, że powodowie na tle postanowień umowy godzili się, że kwota kredytu będzie wyrażona w CHF, kredyt został uruchomiony na ich wniosek a ponadto kilkakrotnie byli informowani o ryzyku kursowym i jego wpływie na zobowiązanie. Podkreślił, że strona powodowa od lipca 2009 r. miała możliwość spłaty kredytu bezpośrednio w walucie waloryzacji. Pozwany podał, że klauzule wymiany kursowej i klauzule ryzyka są postanowieniami w całości warunkowanymi na chwilę zawarcia umowy, przy czym warunek ten jest niezależny od Banku tj. jest odzwierciedleniem uprawnienia po stronie powodowej do decydowania o materializacji przedmiotowych klauzul, do czego posiada określony w umowie czas, a jego bezskuteczny wpływ nie naraża powodów na jakiegokolwiek konsekwencje ekonomiczne. W konsekwencji przedmiotowe klauzule na chwilę zawarcia umowy są neutralne (istnieje równowaga kontraktowa) i nie mogą kreować już w chwili zawarcia umowy naruszenia interesu konsumenta, a tym bardziej rażącego. Pozwany podniósł, że powodowie nie wykazali, że na chwilę zawarcia umowy kurs kupna/sprzedaży publikowany przez pozwanego w tabelach kursowych miałyby naruszać dyrektywy wyznaczania kursu na rynku walutowym albo, że publikacja tych kursów była w jakimś zakresie wadliwa.

Pozwany wskazał, że umowa zawarta przez strony zawiera wszystkie konstruktywne elementy stanowiące wypełnienie minimalnej treści umowy kredytu przewidzianej w art. 69 ust. 1 prawa bankowego, w tym wprost wskazywała oznaczoną kwotę kredytu, jaka zostanie poddana waloryzacji na podstawie innego niż pieniądź miernika wartości tj. kursu CHF, co było zgodne z prawem. Nie można więc mówić o nieoznaczoności świadczenia. Zdaniem pozwanego umowa, której wartość świadczenia kształtowana jest z pośrednictwem tabel kursowych stanowiących obraz rynku pieniężnego nie może być uznana za naruszająca granice swobody umów z art. 353¹ k.c. Odesłanie do tabel kursowych nie może być traktowane jako zastrzeżenie uprawnienia do określania wysokości świadczenia drugiej strony umowy. Zdaniem pozwanego wartość kwoty kredytu w umowie w sposób informacyjny była jednoznacznie dookreślona i podana w sposób w pełni mierzalny do powodów. Bezpodstawne są jego zdaniem ewentualne zarzuty powodów dotyczące rzekomej sprzeczności konstrukcji kredytu waloryzowanego w naturą stosunku kredytowego, gdyż nie dochodzi do zastrzeżenia obowiązku zwrotu kapitału w kwocie wyższej niż przewidziana w umowie. W umowie kredytu waloryzowanego walutą obcą przedmiotem świadczenia kredytobiorcy jest niezmienna w czasie suma jednostek pieniężnych wyrażona w walucie waloryzacji. Zmienna jest jedynie wartość w przeliczeniu na PLN już w toku wykonywania umowy.

Zdaniem pozwanego uznanie ww. klauzul za abuzywne nie powoduje nieważności całej umowy, nawet gdyby bez przedmiotowych klauzul umowa nie byłaby zawarta. Pozwany wskazał, że celem Dyrektywy 93/13 jest zastąpienie równowagi formalnej – równowagą rzeczywistą, a nie unieważnienie umów. Zdaniem pozwanego istnieje obiektywna możliwość odtworzenia praw i obowiązków stron w oparciu o przepis dyspozytywny, jakim jest art. 358 § 2 k.c.. Wskazał też, że zgodnie z podejściem TSUE odtworzenie to możliwe jest w oparciu o przepis dyspozytywny, który wszedł w życie w czasie trwania zobowiązania (odpowiedź na pozew k. 264-313v).

Do czasu zamknięcia rozprawy strony podtrzymały swoje stanowiska procesowe (protokół z rozprawy k. 382-383v).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

P. P. i B. P. w 2009 r. poszukiwali kredytu z przeznaczeniem na zakup własnego lokalu mieszkalnego. W tym celu udali się do doradcy, który przedstawił im dwie propozycje kredytowe, przy czym kredyt w CHF został im przedstawiony jako atrakcyjniejszy (przesłuchanie powódki B. P. k. 382-383).

W dniu 12 marca 2009 r. P. P. i B. P. złożyli w (...) Bank S.A. (poprzednik prawny pozwanego) wniosek o udzielenie kredytu (...). We wniosku wskazali jako kwotę kredytu 648.000 zł, a CHF jako walutę kredytu. Jako cel kredytu wskazali zakup lokalu mieszkalnego. Powodowie oświadczyli, że mają wykształcenie (...) (wniosek kredytowy k. 320-327).

Na skutek złożonego przez powodów wniosku kredytowego bank dokonał kalkulacji oceny ich zdolności kredytowej. Maksymalna zdolność kredytowa powodów wynosiła 938.493,26 zł (kalkulator k. 329-329v).

2 kwietnia 2009 r. Bank wydał pozytywną decyzję kredytową; jako kwotę kredytu wskazując – 648.000 zł i walutę waloryzacji kredytu – CHF (decyzja kredytowa k. 330-331).

Powodowie przed zawarciem umowy kredytu rozmawiali dwukrotnie z doradcą oraz raz z pracownikiem banku. Powodowie otrzymali wzór umowy kredytu przed jej podpisaniem. Powodowie zapoznali się z treścią umowy (zeznania powódki B. P. k. 382-383).

Dnia 15 kwietnia 2009 r. P. P. i B. P. (dalej: „kredytobiorca”) zawarli z (...) Bankiem SA z siedzibą w W. (dalej (...); „bank”) umowę o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF nr (...) (dalej: umowa) (umowa k. 62-67, k. 332-337).

Bank udzielił kredytobiorcy kredytu w kwocie 648.000 złotych polskich (§ 1 ust. 2) z przeznaczeniem na finansowanie przedpłat na poczet nabycia od developera działki gruntu nr (...) zabudowanej budynkiem mieszkalnym, położonej w miejscowości N. w gminie L. oraz sfinansowani opłat okołokredytowych (§ 1 ust. 1A). Jako walutę waloryzacji

wskazano CHF (§ 1 ust. 3). Okres kredytowania określono na 360 miesięcy. Raty kredytu miały być równe, miesięczne, kapitałowo-odsetkowe (§ 1 ust. 4-6 umowy).

W § 1 ust. 3A umowy wskazano, że kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec dnia 2009-04-01 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A. wynosi 221.599,06 CHF. Podkreślono jednak, że kwota ta ma charakter informacyjny i nie stanowi zobowiązania Banku. Wartość kredytu wyrażona w walucie obcej w dniu uruchomienia kredytu, może być różna od podanej w niniejszym punkcie.

Prowizję tytułem ubezpieczenia spłaty kredytu w (...) S.A. określono na 0,20% kwoty kredytu, tj. 1.296 zł (§ 1 ust. 7A). Uruchomienie kredytu nastąpi m.in. po uiszczeniu przez powodów prowizji (§ 7 ust. 1 pkt 2).

Kredytobiorca oświadczył, że został dokładnie zapoznany z kryteriami zmiany stawki bazowej raz zasadami modyfikacji oprocentowania kredytu obowiązującymi w (...), ma świadomość, iż zmiana wysokości oprocentowania kredytu dokonana zgodnie z postanowieniami umowy będzie wpływać na wysokość rat kredytu oraz na wzrost kosztów obsługi kredytu. Kredytobiorca oświadczył, że w pełni akceptuje zasady zmiany stawki bazowej i zasady modyfikacji oprocentowania. Kredytobiorca oświadczył, iż został dokładnie zapoznany z warunkami udzielania kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej, w tym w zakresie zasad dotyczących spłaty kredytu i w pełni je akceptuje. Kredytobiorca jest świadomy, że z kredytem waloryzowanym związane jest ryzyko kursowe, a jego konsekwencje wynikające z niekorzystnych wahań kursu złotego wobec walut obcych mogą mieć wpływ na wzrost kosztów obsługi kredytu (§ 29 ust. 1-2).

Oprocentowanie kredytu jest zmienne i na dzień zawarcia umowy wynosiło 4,10% w skali roku (§ 1 ust. 8, § 9 ust. 1). W związku z przystąpieniem przez kredytobiorcę do promocji (...) wysokość zmiennej stopy procentowej w dniu wydania decyzji kredytowej ustalona została jako stawka bazowa LIBOR 3M z dnia 30 marca 2009 r. powiększona o stałą w całym okresie kredytowania marżę (...) wynoszącą 3,70% (§ 9 ust. 2). O każdej zmianie oprocentowania (...) zawiadamia kredytobiorcę i poręczyteli na piśmie. Informacja na temat obowiązującego oprocentowania kredytu podawana będzie również do wiadomości na stronach internetowych (...). Informację o wysokości rat kapitałowo-odsetkowych po zmianie oprocentowania kredytobiorca może uzyskać za pośrednictwem mLinii oraz Internetu. (...) sporządzi i wyśle harmonogram spłat określający nową wysokość rat spłaty kredytu (§ 9 ust. 5). W przypadku zmiany stawki bazowej w (...), zmiana oprocentowania dla uruchomionego kredytu nastąpi w dniu spłaty najbliższej raty wynikającej z harmonogramu spłat, której płatność wypada po dniu, od którego obowiązuje zmieniona stawka bazowa (...) (§9 ust. 6).

Spłata kredytu następowała przez obciążanie rachunku bankowego wskazanego przez kredytobiorcę (§ 6, § 11).

Kredytobiorca zobowiązał się do spłaty kapitału wraz z odsetkami miesięcznie w ratach kapitałowo-odsetkowych w terminach i kwotach zawartych w Harmonogramie spłat (§ 10 ust. 1). Harmonogram spłat kredytu stanowi integralną część umowy i jest doręczany kredytobiorcy listem poleconym w terminie 14 dni od daty uruchomienia kredytu. Harmonogram spłat jest sporządzany w CHF (§ 10 ust. 2). Raty kapitałowo-odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50 (§ 10 ust. 5).

Zabezpieczenie kredytu stanowiła m. in. hipoteka kaucyjna wpisana na pierwszym miejscu do kwoty 972.000 zł ustanowiona na kredytowanej nieruchomości (§ 3 ust. 1), przelew na rzecz (...) praw z umowy ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych nieruchomości obciążonej hipoteką na kwotę nie niższą niż kwota zobowiązania wobec (...) z tytułu kredytu/pożyczki (ust. 2). Zabezpieczenie kredytu stanowiło również ubezpieczenie niskiego wkładu własnego kredytu w (...) S.A. i tym samym opłacenie składki ubezpieczeniowej za 36-miesięczny okres ubezpieczenia w wysokości 3,50 % różnicy pomiędzy wymaganym wkładem własnym kredytobiorcy, a wkładem wniesionym faktycznie przez kredytobiorcę, tj. 6.804 zł. Jeśli z upływem pełnych 36 miesięcy okresu ubezpieczenia nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zdarzenie kończące okres ubezpieczenia kredytobiorca zobowiązuje się do kontynuacji ubezpieczenia i tym samym opłacenia składki ubezpieczeniowej w wysokości 3,50 % od kwoty niespłaconego brakującego wkładu własnego, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie

może przekroczyć 108 miesięcy, licząc od miesiąca, w którym nastąpiła wypłata kredytu. Kredytobiorca upoważnia (...) do pobrania środków na opłacenie składki z tytułu kontynuacji ubezpieczenia z rachunku wskazanego w § 6 bez odrębnej dyspozycji (§ 3 ust. 3). Ponadto, prawnym zabezpieczeniem kredytu był przelew praw z tytułu umowy ubezpieczenia na życie kredytobiorców na kwotę nie niższą niż 648.000 zł (§ 3 ust. 4). Prawnym zabezpieczeniem kredytu na okres przejściowy do czasu przedłożenia w (...) odpisu księgi wieczystej nieruchomości, potwierdzającego prawomocny wpis hipoteki ustanowionej na rzecz (...), który określono na dzień 30 sierpnia 2010 r. było ubezpieczenie spłaty kredytu w (...) S.A. oraz cesja wierzytelności na rzecz (...) z tytułu wniesionego wkładu budowlanego / przedpłat na poczet nabycia nieruchomości do czasu zakończenia Inwestycji (§ 3 ust. 6 i 7 umowy).

W myśl § 12 ust. 6 wcześniejsza spłata całości kredytu lub raty kapitałowo – odsetkowej a także spłata przekraczająca wysokość raty powoduje, że kwota spłaty jest przeliczana po kursie sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) S.A., obowiązującym na dzień i godzinę spłaty.

Zgodnie z § 15 ust. 3 z chwilą wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego/od dnia wytoczenia powództwa o zapłatę wierzytelności (...) z tytułu umowy kredytowej, (...) dokonuje przeliczenia wierzytelności na złote po kursie sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A. z dnia wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego lub wytoczenia powództwa. Zgodnie z § 25 umowy jej integralną część stanowi „Regulamin udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach (...)”. Kredytobiorca oświadczył, że zapoznał się z tym dokumentem i uznaje jego wiążący charakter.

W dacie zawarcia umowy kredytu powód nie prowadził działalności gospodarczej (zeznania powoda P. P. k. 383).

Dnia 21 kwietnia 2009 r. powodowie podpisali oświadczenie o przystąpieniu do promocji (...) (oświadczenie k. 337v-338).

Powodowie otrzymali od banku aktualny harmonogram spłat wyrażony w walucie CHF (harmonogram k. 339).

Powodowie zdecydowali się na zawarcie umowy kredytu indeksowanego do CHF, gdyż taki produkt został im przedstawiony jako najkorzystniejsza oferta kredytu. Pośrednik finansowy, jak i pracownicy banku zapewniali powodów o korzystności takiej formy kredytu, a także stabilności franka szwajcarskiego. Umowa została podpisana z wykorzystaniem przygotowanego przez bank wzoru; nie była negocjowana. Powodowie nie rozumieli, w jaki sposób ustalane będą stosowane przez Bank kursy, nie zostało im to rzetelnie wyjaśnione, podobnie jak kwestia ryzyka kursowego i walutowego. Działali w zaufaniu do pośrednika i pracowników banku (zeznania powódki B. P. k. 382-383).

Kredyt został otwarty w dniu 22 kwietnia 2009 r. w kwocie 290.000,01 zł, co stanowiło równowartość kwoty 103.026,86 CHF. Kolejne transze bank uruchomił w dniu 27 maja 2009 r. w kwocie 120.000,01 zł, tj. 42.485,40 CHF, w dniu 7 sierpnia 2009 r. w kwocie 179.000 zł, tj. 67.867,30 CHF oraz w dniu 14 października 2009 r. w kwocie 59.000,01 zł, tj. 21.893,21 CHF uruchomienie transzy nastąpiło w dniu 16 lutego 2007 r. (zaświadczenie k. 211, dyspozycja k. 343-346).

Umowa była kilkakrotnie aneksowana, m. in. aneks z dnia 28 grudnia 2011 r. umożliwił powodom dokonywanie spłaty kredytu bezpośrednio w walucie CHF (aneks nr 1 k. 68, k. 340; aneks z dnia 28 grudnia 2011 r. k. 69-70v, k. 341-342v).

Od dnia 5 stycznia 2012 r. powodowie spłacali kredyt bezpośrednio w CHF (bezsporne).

Od dnia 22 kwietnia 2009 r. do dnia 23 września 2020 r. powodowie uiszcili na rzecz pozwanego banku w ramach realizacji przedmiotowej umowy spłaty rat kapitałowo – odsetkowych łącznie: 103.874,66 zł i 127.963,46 CHF (zaświadczenie od pozwanego banku k. 212-215).

Oprocentowanie kredytu ulegało zmianom. Dnia 22 kwietnia 2009 r. wynosiło 5,10%, natomiast dnia 23 września 2020 r. wynosiło 3,04% (zaświadczenie k. 217).

Pismem z dnia 24 listopada 2020 r. powodowie wezwali pozwanego do zapłaty kwoty 103.874,66 zł i 127.963,46 CHF w związku z nieważnością umowy kredytu bądź zwrotu kwoty 130.217,05 zł tytułem nienależnie pobranych rat kredytu w zawyżonej wysokości w związku z zawarciem w umowie nieuczciwych postanowień umownych, w terminie 7 dni od otrzymania wezwania (bezsporne, i dodatkowo: wezwanie k. 71-72, potwierdzenie nadania k. 77, wydruk ze śledzenia przesyłek k. 78-78v).

Wezwanie zostało przez bank odebrane dnia 27 listopada 2020 r. (wydruk ze śledzenia przesyłek k. 78-78v).

Niniejszy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o wyżej wskazane dokumenty, albowiem w ocenie Sądu brak było podstaw do kwestionowania ich wiarygodności, czy też mocy dowodowej.

Sąd dopuścił dowód z przesłuchania powodów. Zeznania powodów Sąd ocenił jako logiczne, spójne oraz konsekwentne. Znalazły one również potwierdzenie w załączonej do akt dokumentacji. Pozwany nie zaferował dowodów pozwalających na skuteczne podważenie twierdzeń strony powodowej.

Ustalając stan faktyczny sąd pominął jednak takie dokumenty, jak stanowiska, opinie, artykuły i publikacje dotyczące kredytów indeksowanych. Dokumenty te pozostawały bez znaczenia dla ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd postanowił pominąć wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z pkt III d w trybie art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c.. Nadto pozwany oświadczył, iż nie kwestionuje roszczeń co do wysokości w zakresie w jakim wynikają z oświadczeń banku (k. 383).

Wysokość świadczeń spełnionych przez powodów z tytułu wykonania umowy o kredyt na rzecz pozwanego Sąd ustalił w oparciu o wyliczenia powodów oparte o zaświadczenia wydane przez samego pozwanego. Pozwany, co zostało wskazane, nie kwestionował niniejszych dokumentów.

Powodowie pouczeni zostali przez Sąd o skutkach prawnych i finansowych stwierdzenia nieważności zawartej przez nich umowy kredytowej, po pouczeniu podtrzymali żądanie pozwu (protokół rozprawy z dnia 7 lutego 2023 r. k. 382-383v).

W ocenie Sądu zgromadzony w sprawie materiał dowodowy był wystarczający do rozstrzygnięcia sprawy, a okoliczności na które miały zostać przeprowadzone dowody, które Sąd pominął, nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy i niezasadnie przedłużałyby postępowanie.

Sąd zważył, co następuje.

Powództwo – w zakresie żądania głównego – zasługiwało na uwzględnienie w przeważającym zakresie.

W niniejszym postępowaniu powodowie wnieśli w ramach żądania głównego o wnieśli o ustalenie nieważności umowy kredytu hipotecznego waloryzowanego kursem CHF (...) nr (...) zawartej w dniu 15 kwietnia 2009 r. pomiędzy powodami a (...) S.A. będącym następcą prawnym (...) Bank S.A. oraz o zasądzenie od pozwanego solidarnie (ewentualnie łącznie) na rzecz powodów kwoty 103.874,66 zł i 127.963,46 CHF jako zwrotu świadczeń nienależnych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 5 grudnia 2020 r. do dnia zapłaty.

Powodowie zawarli również roszczenie ewentualne.

Zgodnie z art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (ust. 1).

Umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności: 1) strony umowy, 2) kwotę i walutę kredytu, 3) cel, na który kredyt został udzielony, 4) zasady i termin spłaty kredytu, 5) wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany, 6) sposób zabezpieczenia spłaty kredytu, 7) zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu, 8) terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych, 9) wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje, 10) warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy (ust. 2).

Umowa kredytu stanowi odrębny typ umowy nazwanej, jest to umowa konsensualna, dwustronnie zobowiązująca oraz odpłatna. Do essentialia negotii umowy kredytu należą zobowiązanie banku do oddania do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwoty środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel oraz zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z oddanych do dyspozycji środków pieniężnych na warunkach określonych w umowie oraz zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty.

Dopuszczalność zawierania umów kredytu indeksowanego i denominowanego została przewidziana wprost w art. 69 ust. 2 pkt 4a Prawa bankowego, który przewiduje, że w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, umowa kredytu powinna przewidywać szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu.

Co prawda ww. przepis art. 69 ust. 2 pkt 4a Prawa bankowego został dodany do ustawy po zawarciu przez strony umowy kredytu, jednakże nie oznacza to, że wcześniej umowy takie były niedopuszczalne. Nie można twierdzić, że dopiero wprowadzenie takiej regulacji zalegalizowało zawieranie umów tego rodzaju. Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw w przypadku kredytów lub pożyczek pieniężnych zaciągniętych przez kredytobiorcę lub pożyczkobiorcę przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ma zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b prawa bankowego, w stosunku do tych kredytów lub pożyczek pieniężnych, które nie zostały całkowicie spłacone - do tej części kredytu lub pożyczki, która pozostała do spłacenia. W tym zakresie bank dokonuje bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki. Przepis ten wprost potwierdza zatem stosowanie przepisów dodanych ustawą nowelizującą do umów zawartych wcześniej. Tym samym ustawodawca zaakceptował co do zasady dopuszczalność tego rodzaju kredytów w dotychczasowym stanie prawnym, przy czym poddał je dodatkowej regulacji mającej na celu eliminację wad kredytów funkcjonujących do tej pory na rynku.

Powyższe potwierdza orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazujące, że umowy kredytu indeksowanego i denominowanego mieszczą się w ramach konstrukcji prawnej umowy kredytu (zob. m.in. wyroki z 25 marca 2011 r. sygn. IV CSK 377/10, z 22 stycznia 2016 r. sygn. I CSK 1049/14, z 19 marca 2015 r. sygn. IV CSK 362/14, z 8 września 2016 r. sygn. II CSK 750/15, z 1 marca 2017 r. sygn. IV CSK 285/16, z 14 lipca 2017 r. sygn. II CSK 803/16, z 27 lutego 2019 r. sygn. II CSK 19/18, z 4 kwietnia 2019 r. sygn. III CSK 159/17, z 10 maja 2019 r. sygn. I CSK 242/18).

Mając na uwadze powyższe stwierdzić należy, że zawarta przez strony umowa spełnia wymagania wykształconej w obrocie umowy kredytu indeksowanego.

Jakkolwiek zatem możliwe jest co do zasady zawieranie umów kredytu indeksowanego, to nie oznacza to, że każda tego rodzaju umowa jest zgodna z prawem. Zgodnie z art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Podstawowym przepisem prawa zobowiązań, który wyznacza standard zgodności z prawem wszelkich umów, statuując jednocześnie zasadę swobody umów, jest art. 353¹ k.c. stanowiący, że strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Zawarta przez strony umowa kredytu indeksowanego jest nieważna ze względu na ułożenie stosunku prawnego w taki sposób, że sprzeciwia się ona naturze stosunku zobowiązaniowego jako takiego. W stosunku tym bowiem jedna jego strona zyskała swobodę określania świadczenia drugiej strony ze względu na przyjęty kształt indeksacji.

Zgodnie z poglądami doktryny i judykatury świadczenie stron stosunku zobowiązaniowego musi zostać dokładnie określone już w momencie jego powstania, ewentualnie jego określenie może być uzależnione od czynników obiektywnych (zob. np. SN w wyroku z 1 kwietnia 2011 r., III CSK 206/10). Przy tym określenie świadczeń nie może zostać pozostawione jednej ze stron stosunku. Gdyby bowiem oznaczenie świadczenia pozostawione zostało jednej ze stron, bez jakichkolwiek ograniczeń w tym zakresie, takie postanowienie umowne – jako sprzeczne z art. 353¹ k.c. – byłoby nieważne, co pociągałoby zazwyczaj za sobą nieważność całego zobowiązania (zob. W. Borysiak, Komentarz do art. 353, K. Osajda (red.), Tom III A. Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna, Warszawa 2017; zob. również m.in.: uchwała składu 7 sędziów SN z 22 maja 1991 roku, sygn. III CZP 15/91, wyrok SN z 22 maja 2014 r., sygn. IV CSK 597/13, wyrok SA w Warszawie z 10 października 2017 r., sygn. VI ACa 726/16).

W związku z powyższym nie może być wątpliwości, że sytuacja, w której jedna strona stosunku określa swobodnie po zawarciu umowy wysokość świadczenia swojego lub drugiej strony jest niedopuszczalna, a postanowienie przyznające stronie taką swobodę jest nieważne, co pociąga za sobą zazwyczaj nieważność całego zobowiązania.

Przekładając powyższe uwagi na grunt niniejszej sprawy, wskazać należy, że zawarta przez strony umowa kredytu nie wskazuje dokładnie jaką kwotę pieniężną miał spłacić kredytobiorca, jak również nie są wskazane jakiegokolwiek szczegółowe, obiektywne zasady jej określenia. Ponadto nie jest znana wysokość spłacanych przez kredytobiorcę rat – pomimo, że raty określono w umowie jako równe, to były one równe jedynie w CHF, zaś wysokość spłat w złotych nie była określona w umowie.

W § 1 ust. 3A umowy wskazano, że kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec dnia 2009-04-01 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A. wynosi 221.599,06 CHF. Podkreślono jednak, że kwota ta ma charakter informacyjny i nie stanowi zobowiązania Banku. Zaznaczono ponadto, że wartość kredytu wyrażona w walucie obcej w dniu uruchomienia kredytu, może być różna od podanej we wskazanym punkcie. § 10 ust. 5 umowy stanowił zaś, że raty kapitałowo-odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50.

W związku z powyższym bank nie był w żaden sposób ograniczony w oznaczeniu wysokości kwoty kredytu do zwrotu oraz wysokości raty, jako że wysokość ta zależała od wysokości zastosowanego przez bank kursu. Żaden przepis prawa, umowy lub regulaminu nie wskazywał zaś jakiegokolwiek kryteriów ustalenia kursów przeliczeniowych przez bank – w istocie bank mógł w swej tabeli ustalić kurs dowolny.

Podkreślić przy tym trzeba, że nie ma znaczenia w jaki sposób bank w rzeczywistości ustalał kursy walut. Analizie w świetle przepisów regulujących granice swobody umów podlega treść czynności prawnej, a nie sposób wykonywania umowy. Nie ma bowiem ważnego lub nieważnego sposobu wykonywania umowy, ani sposobu wykonywania umowy, który czyniłby umowę ważną. Stosowanie przez bank choćby najbardziej obiektywnych metod ustalania kursów walut nie czyniłoby zawartej umowy ważną. Wola stron w zakresie wykonywania umowy a nie zmiany jej treści (a wykonanie umowy zależy wszakże od woli stron) nie ma w tym zakresie żadnego znaczenia, tym bardziej wola tylko jednej ze stron umowy.

W związku z powyższym postanowienia umowy kredytu dotyczące ustalenia kursu po jakim ustalone miałyby być saldo kredytu (wysokość kredytu do spłaty) oraz wysokość rat są nieważne ze względu na sprzeczność tych postanowień z naturą stosunku zobowiązaniowego. Przy tym nieważność tych postanowień pociąga za sobą nieważność całej umowy, ponieważ bez zakwestionowanych postanowień nie da się określić głównego świadczenia kredytobiorcy – wysokości kredytu do zwrotu oraz poszczególnych rat. Postanowień tych nie da się również w żaden sposób zastąpić.

Przede wszystkim podkreślić należy, że za nieważne należy uznać ww. postanowienia umowy jedynie w zakresie, w jakim odsyłają do tabel kursowych swobodnie ustalanych przez bank. W pozostałej części, przede wszystkim przewidującej indeksowanie kwoty kredytu, postanowienia te należy uznać za ważne. W takim przypadku łącząca strony umowa w dalszym ciągu przewiduje, iż kredyt jest indeksowany do CHF, zaś w § 10 ust. 5, iż kredytobiorca zobowiązuje się spłacić kwotę kredytu w CHF na podstawie kursu sprzedaży stosowanego przez bank. Po stwierdzeniu nieważności odesłania do kursów ustalonych w Tabeli Banku nie wiadomo jednak jaką kwotę kredytobiorca powinien spłacić. Tym samym umowa nie zawiera już jednego z elementów przedmiotowo istotnych umowy kredytu, co czyni ją nieważną, ponieważ nieważnych postanowień nie da się w żaden sposób zastąpić.

Art. 58 § 1 k.c. stanowi, że czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Nie da się zaś wskazać żadnego przepisu prawa, który przewidywałby, że na miejsce nieważnego postanowienia określającego kurs waluty do przeliczenia kwoty kredytu na walutę indeksacji i raty kredytu wchodzi inne postanowienie. W szczególności nie istnieje żaden dyspozytywny przepis prawa, który znalazłby zastosowanie w miejsce postanowień przewidujących indeksację kredytu. Stosowanie art. 358 § 2 k.c. jest niemożliwe, skoro nie obowiązywał on w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie dopiero 24 stycznia 2009 roku), a brak jest przepisów przejściowych, które umożliwiłyby jego zastosowanie. Ponadto przepis ten przyznaje dłużnikowi uprawnienie do wykonania w walucie polskiej zobowiązania, które powinno być spełnione w walucie obcej. W przypadku przedmiotowej umowy kredytu w brzmieniu z chwili jej zawarcia, zobowiązania stron miały być wykonane wyłącznie w walucie polskiej, zatem jest to przypadek nieobjęty hipotezą art. 358 § 2 k.c., który znalazłby zastosowanie tylko gdyby kredytodawca i kredytobiorca mieli obowiązek wykonać swe zobowiązania w walucie obcej, a tak w niniejszej sprawie nie jest. Ponadto przepis ten nie dotyczy również sytuacji określenia wysokości zobowiązania w walucie, co stanowi pierwszą przeszkodę do wykonania łączącej strony umowy bez nieważnych postanowień przewidujących odesłanie do tabel kursów banku.

Nawet jednak, gdyby przepis ten mógł znaleźć w sprawie zastosowanie, to i tak skutkiem tego nie mogłoby być utrzymanie umowy w mocy. W okresie przed 24 stycznia 2009 r. nie istniał bowiem żaden przepis, który mógłby znaleźć zastosowanie w miejsce nieważnych postanowień umowy, zaś nieważność umowy stwierdza się ze skutkiem *ex tunc*. Niedopuszczalne byłoby zaś uznanie, że możliwa jest następcza konwalidacja umowy od początku nieważnej (zob. uzasadnienie Uchwały SN z dnia 4 kwietnia 1990 r., III CZP 7/90). Oznaczałoby to bowiem wsteczne działanie prawa, co jest sprzeczne z polskim porządkiem prawnym i co wprost wyklucza art. 3 k.c.

Warto również zauważyć, że gdyby ustawodawca chciał ustanowić skutek w postaci następczej konwalidacji nieważnych umów, to mógł to uczynić w nowelizacji prawa bankowego z dnia 29 lipca 2011 r., a zamiast tego w art. 4 tej ustawy wskazał jedynie, że to strony powinny dokonać stosownej zmiany umowy. Ustawodawca postanowił zatem nie ingerować samodzielnie w umowy kredytu indeksowanego i denominowanego. Jednakże jednocześnie uznał, że niektóre z umów funkcjonujących na rynku wymagają stosownej korekty, a więc że ich treść jest wadliwa, a ich korekta jest niemożliwa na podstawie obowiązujących przepisów prawa.

Z drugiej strony nie można również zastąpić nieważnych postanowień umowy w oparciu o zasady współzycia społecznego lub ustalone zwyczaje. Zgodnie z art. 56 k.c. czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, z zasad współzycia społecznego i z ustalonych zwyczajów. Ani zasady współzycia społecznego nie określają jednak wysokości kursu waluty jaki powinien być przyjęty do przeliczenia kwoty kredytu do wypłaty oraz wysokości raty, ani nie istnieje żaden ustalony zwyczaj w tej sprawie. Gdyby było inaczej, to możliwe byłoby pozostawienie stosownej luki w każdej umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego i umowa w dalszym ciągu nadawałaby się do wykonania. Oczywiście jest jednak, że luka taka powodowałaby spory co do kursu jaki powinien być zastosowany, zaś umowa nie nadawałaby się do wykonania.

Gdyby zaś chcieć określić jakiś zwyczaj w zakresie ustalania kursów walut w przypadku umów kredytu denominowanego lub indeksowanego, to należałoby uznać, że zwyczajem takim było ustalanie kursów

przeliczeniowych swobodnie w tabelach banku, aniżeli ustalanie ich w jakikolwiek inny sposób, ponieważ był to sposób ustalania kursów najszerzej rozpowszechniony na rynku.

Z kolei zasady współzycia społecznego mogą wyznaczać pewien przedział kursu, który można by określić jako sprawiedliwy, nieprowadzący do oczywistego pokrzywdzenia jednej ze stron, nie mogą jednakże wyznaczać kursu określonego, nadającego się do zastosowania w umowie. W przeciwnym wypadku za nieważne na podstawie art. 58 § 2 k.c. można by uznać wszystkie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego funkcjonujące obecnie na rynku, uznając, że stosowany w nich kurs odbiega (choćby o 0,01 PLN/CHF) od kursu wynikającego z zasad współzycia społecznego. Jak widać próby takiego ustalenia kursu „sprawiedliwego” byłyby czysto arbitralne. Nie jest zatem możliwe zastąpienie wyeliminowanych z umowy postanowień na jakiegokolwiek podstawie, co czyni zawartą przez strony umowę nieważną od początku i w całości.

Nie jest również możliwe uzupełnienie treści umowy poprzez określenie przedziału kursu po jakim dłużnik powinien wykonać zobowiązanie, ponieważ taka swoboda dłużnika byłaby sprzeczna z naturą stosunku zobowiązaniowego.

Nie jest zatem możliwe zastąpienie wyeliminowanych z umowy postanowień na jakiegokolwiek podstawie, co czyni zawartą przez strony umowę nieważną od początku i w całości z powodu jej niewykonalności. Z drugiej strony umowa jest nieważna również z tego względu, że bez postanowień dotkniętych nieważnością strony nie zdecydowałyby się na jej zawarcie (art. 58 § 3 k.c.), co jednoznacznie wynika ze stanowiska pozwanego, który wskazuje, że umowa nie może obowiązywać w oparciu o konstrukcję kredytu złotowego oprocentowanego wg stawki LIBOR.

W końcu należy odnieść się do kwestii wpływu norm prawnych dotyczących niedozwolonych postanowień umownych zawartych w umowach konsumenckich na możliwość uznania danej umowy za nieważną. Jak wiadomo art. 385¹ § 1 k.c. wprowadza swoistą sankcję sprzeczności danego postanowienia z przepisami o klauzulach niedozwolonych i tą sankcją jest niezwiązanie tym postanowieniem z dalszym związaniem stron umową w pozostałym zakresie. Nie oznacza to jednak, że wskazana regulacja stanowi przepis szczególny wobec norm dotyczących legalności zapisów umownych. Należy raczej uznać, że jest to regulacja o charakterze uzupełniającym, a pierwszeństwo powinna mieć sankcja dalej idąca (zob. np. Uchwała SN z dnia 13 stycznia 2011 r., III CZP 119/10). Prawidłowość takiego stanowiska znajduje potwierdzenie również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE, który dopuszcza możliwość uznania umowy zawieranej z konsumentem za nieważną, jeśli jej dalsze trwanie jest niemożliwe na podstawie prawa wewnętrznego danego Państwa (zob. np. wyrok TSUE z 3 października 2019 roku ws. D., C-260/18).

Niezależnie od powyższego, nawet jeśli przyjąć, że klauzula umowna określająca wysokość kredytu, a wraz z nią cała umowa kredytu, jest ważna, to zawarte w umowie postanowienia dotyczące indeksacji kredytu, w tym wyliczenia kwoty kredytu do spłaty i wysokości rat kredytu są abuzywne, a tym samym nieskuteczne. W niniejszej sprawie charakter niedozwolonych postanowień umownych ma przede wszystkim postanowienie składające się na klauzulę indeksacyjną zawarte w § 10 ust. 5 umowy w zakresie w jakim przyznaje bankowi uprawnienie do określenia wysokości raty w złotych polskich z zastosowaniem kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

W związku z powyższym dopuszczalność badania niedozwolonego charakteru postanowień umownych zależy od konsumenckiego charakteru umowy, braku indywidualnego uzgodnienia danego postanowienia umownego, które nie określa głównego świadczenia stron, chyba że zostało ono sformułowane w sposób niejednoznaczny.

Odnosnie do konsumenckiego charakteru umowy, to nie był on kwestionowany przez stronę pozwaną. Nie ulega wątpliwości, że powodowie zaciągnęli zobowiązanie na cele mieszkaniowe.

W świetle okoliczności sprawy nie może ulegać również wątpliwości, że umowa nie była indywidualnie negocjowana – tak naprawdę trudno mówić, aby była w ogóle negocjowalna, co wynika w szczególności z zeznań powodów. Zgodnie zaś z art. 385¹ § 3 k.c. niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Tym samym nie można uznać za indywidualne negocjowanie umowy jej podpisania przez strony (czyli zawarcie umowy), ewentualnie wybrania przez konsumenta jednej z kilku przedstawionych przez przedsiębiorcę opcji. O braku indywidualnego negocjowania umowy świadczy przede wszystkim zawarcie umowy na wzorcu przedsiębiorcy. W związku z tym nie może być w sprawie jakichkolwiek wątpliwości, że postanowienia umowy nie były indywidualnie negocjowane.

Mogą natomiast istnieć wątpliwości i rozbieżne oceny co do tego czy postanowienia wyznaczające kurs walut obcych stosowanych do przeliczeń w umowie kredytu indeksowanego określają główne świadczenie stron. W ocenie sądu rozpoznającego sprawę, aby rozstrzygnąć te wątpliwości należy odwołać się do orzecznictwa TSUE wyjaśniającego zasięg tego pojęcia. Z orzecznictwa Trybunału (zob. zwłaszcza wyroki: z 20 września 2017 r. ws. A. (C-186/16), z 14 marca 2019 r. ws. D. (C-118/17), z 30 kwietnia 2014 r. ws. K. i K. R. (C-26/13) oraz z 3 października 2019 r. ws. D. (C-260/18)) wynika, że za warunki umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę, zaś warunki, które wykazują charakter posiłkowy względem warunków definiujących samą istotę stosunku umownego, nie mogą być objęte pojęciem „głównego przedmiotu umowy”. Przy tym pojęcie to powinno podlegać wykładni zawężającej. W przypadku umów kredytu indeksowanego lub denominowanego postanowieniem określającym główny przedmiot umowy będzie klauzula przewidująca indeksację lub denominację, ponieważ określa ona główne świadczenie stron – wysokość kredytu do spłaty oraz wysokość spłat oraz charakteryzuje ten typ umowy kredytu.

Jednocześnie jednak na bazie orzecznictwa Trybunału zasadne jest uznanie, iż postanowienia umowne odsyłające do kursów walut określonych w tabelach banku (stanowiące zwykle redakcyjną część klauzuli indeksacyjnej lub denominacyjnej), to znaczy wskazujące na techniczny, parametryczny aspekt indeksacji nie określają głównego przedmiotu umowy, a mają charakter jedynie pomocniczy. Po wyeliminowaniu bowiem z umowy tych postanowień umowa kredytu dalej pozostaje umową kredytu indeksowanego lub denominowanego, a brakuje jedynie parametru technicznego, który określałby wysokość świadczenia. Takie rozróżnienie jest zgodne z intuicyjnym rozumieniem postanowień określających główny przedmiot umowy oraz nakazem zawężającej wykładni tego pojęcia. Na możliwość, a nawet potrzebę podziału jednostki redakcyjnej umowy na odrębne normy – w szczególności w przypadku postanowień odsyłających do pewnych parametrów – na potrzeby badania ich abuzywności zwracał również uwagę Sąd Najwyższy np. w wyroku z dnia 14 maja 2015 r., II CSK 768/14.

Niezależnie od powyższego, nawet uznanie, że klauzula indeksacyjna (w całości) określa główne świadczenie stron, to nie można jej uznać za jednoznaczną, a tym samym możliwe jest badanie jej abuzywności.

Klauzula indeksacyjna odsyła do tabeli kursów, a ukształtowanie w taki sposób wzajemnych praw i obowiązków stron umowy o kredyt uniemożliwiało powodom ustalenie w dacie zawarcia umowy wysokości wzajemnych zobowiązań stron. Brak jest jednoznacznych i zrozumiałych parametrów ustalenia wysokości zobowiązań i konkretności zastosowanego mechanizmu, a jedynie nietransparentne odesłanie do nieweryfikowalnej pod względem zastosowanych mechanizmów tabeli. W dodatku postanowienia tworzące mechanizm indeksacji rozsiane są po wielu postanowieniach umowy, utrudniając konsumentowi zapoznanie się i zrozumienie zawieranej umowy oraz ryzyka jakie się z nią wiąże.

W niniejszej sprawie należało również uznać, iż wskazane wyżej postanowienia umowy o kredyt kształtują obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają ich interesy.

Rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków wynikających z umowy na jego niekorzyść, skutkującą niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelnym traktowaniem (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2006 r. I CK 297/05, z dnia

15 stycznia 2016 r. I CSK 125/15, OSNC - ZD 2017, Nr 1, poz. 9; z dnia 27 listopada 2015 r., I CSK 945/15; z dnia 30 września 2015 r. I CSK 800/15 i z dnia 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12). Wskazać również trzeba, iż w świetle dotychczasowego orzecznictwa nie budzi wątpliwości, iż określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia sygn. akt V CSK 382/18 oraz w przywołanych w treści uzasadnienia orzeczeniach: wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14 (OSNC 2016, Nr 11, poz. 134, z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16 z dnia 19 września 2018 r., I CNP 39/17, z dnia 24 października 2018 r., II CSK 632/17, z dnia 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17, z dnia 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115, z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18). Tak też było w niniejszej sprawie. Powodowie na podstawie postanowień umowy o kredyt zawartej z pozwanym uzyskali do dyspozycji kwotę, której wysokość zależna była od decyzji banku, który na podstawie postanowień umownych posiadał uprawnienie do arbitralnego obliczenia wysokości kredytu do spłaty i do przeliczania wysokości rat. Jednocześnie mechanizm ten nie był uzależniony od jakiegokolwiek obiektywnego wskaźnika. Taki mechanizm narusza równorzędność stron, przez co jest sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy powodów jako konsumentów. Wbrew twierdzeniom pozwanego nie ma przy tym znaczenia jak pozwany ustalał te kursy. Zgodnie bowiem z treścią art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Wszelkie mogące się pojawiać w tej materii wątpliwości zostały wyjaśnione w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r. sygn. III CZP 29/17. Dodatkowo można odnotować, iż przyjęcie stanowiska pozwanego za słuszne stwarzałoby zagrożenie odmiennego aniżeli dotychczas wykonywania umowy przez pozwanego (tzn. w oparciu o inne, aniżeli rzekomo stosowane przez pozwanego rynkowe kursy) w zgodzie z postanowieniami umowy (przy czym podkreślić trzeba, iż badaniu podlega stan z chwili zawarcia umowy, z pominięciem późniejszych jej zmian). Takie stanowisko nie może zasługiwać na aprobatę. W konsekwencji oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy i w niniejszej sprawie Sąd uznał, iż kwestionowane przez powodów postanowienia kształtują ich obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy powodów.

Niezależnie jednak od powyższego, dodatkowo w ocenie Sądu za rażące naruszenie interesów powodów i niezgodne z dobrymi obyczajami należało również uznać obciążenie wyłącznie powodów ryzykiem kursowym. Tym samym oprócz postanowień przeliczeniowych, za abuzywne należało uznać również postanowienia, w których kwota kredytu ustalona została w walucie CHF. Istotnym jest przy tym, iż powodowie nie zostali należycie poinformowani o ryzyku kursowym. Jak wynika z ustaleń sądu powodowie nie zostali poinformowani, że jako jedyna strona umowy ponoszą ryzyko kursowe. Nie przedstawiono im żadnej informacji obrazującej jak konkretnie zmiana kursu CHF będzie wpływać na wysokość raty i wysokość kredytu do spłaty w złotych. O należywym poinformowaniu powodów o ryzyku kursowym nie stanowią oświadczenia zawarte w § 29 umowy. Co prawda zawierało ono informację o występowaniu ryzyka kursowego, jednakże nie ukazywały przełożenia tego ryzyka na saldo i ratę kredytu np. w jaki sposób zmienia się one gdy kurs waluty wzrośnie o 5, 10, 20, 50 czy 100 %. Również z zeznań powodów wynika, że bank takich jasnych informacji nie udzielał. Przypomnieć tu trzeba, że nie chodzi tylko o ogólną wiedzę, że kursy walut zmieniają się, ale o uwidocznienie, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływających z umowy konsekwencji ekonomicznych, w tym przyjęcia przez kredytobiorcę ryzyka kursowego, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku aprecjacji waluty.

Istotny jest również sposób spełnienia istniejących po stronie instytucji finansowych obowiązków informacyjnych. W zestawieniu z korzystną wysokością raty w chwili zawierania umowy oraz zapewnieniami o korzystności zaciąganego kredytu, przedstawione powodom pouczenia o ryzyku kursowym (złożenie oświadczenia), o bardzo ogólnikowej treści, informujące, że istnieje ryzyko, ale nie unaoczniające jego skali i ewentualnych jego konsekwencji, nie mogły oznaczać świadomości powodów co do charakteru zobowiązania i rzeczywistego ryzyka. Zdaniem Sądu oczywistym jest, iż gdyby

powodowie mieli świadomość jak bardzo może wzrosnąć ich zobowiązanie wobec banku nie związałyby się umową o analizowanej treści.

Podsumowując, w niniejszej sprawie wyżej wskazane postanowienia mają charakter niedozwolonych postanowień umownych. Jak stanowi art. 385¹ § 2 k.c., jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 tego przepisu nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. Należy jednakże rozważyć, czy istnieje możliwość zastąpienia postanowień abuzywnych innymi normami, ewentualnie czy możliwe jest dalsze funkcjonowanie umowy po wyeliminowaniu z niej abuzywnych postanowień dotyczących indeksacji.

Z wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 3 października 2019 roku w sprawie C-260/18 (sprawa D.) wynika jednoznacznie, że artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę. Tym samym nie jest możliwe zastąpienie postanowień abuzywnych na podstawie ustalonych zwyczajów lub zasad współżycia społecznego, zaś zastąpienie tych postanowień przepisami dyspozytywnymi jest możliwe, „gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę, przy czym możliwość ta jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki, tak że ten ostatni zostałby tym ukarany” (motyw 48 wyroku).

Mając powyższe na uwadze, wobec stanowiska powodów nie jest możliwe zastąpienie postanowień abuzywnych jakimikolwiek innymi normami. Przy tym aktualność zachowują wcześniejsze rozważania o niemożliwości zastąpienia nieważnych postanowień umowy oraz o tego konsekwencjach. W związku z tym Sąd doszedł do wniosku, że zawarta przez strony umowa kredytu jest nieważna, ponieważ bez zakwestionowanych postanowień abuzywnych nie może zostać wykonana.

Odnosząc się do żądania ustalenia nieważności umowy kredytu, wskazać należy, że zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Interes prawny można rozumieć jako obiektywną konieczność ochrony określonej sfery prawnej powoda. Zgodnie z powszechnym stanowiskiem judykatury, interes prawny istnieje wówczas, gdy zachodzi niepewność stosunku prawnego lub prawa. Może on wynikać zarówno z bezpośredniego zagrożenia prawa powoda jak i z potrzeby zapobieżenia temu zagrożeniu. Skuteczne powołanie się na interes prawny wymaga wykazania, że oczekiwane rozstrzygnięcie wywoła takie skutki w stosunkach między stronami, w następstwie których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie, a tym samym zostanie wyeliminowane ryzyko naruszenia w przyszłości ich praw (zob. np. wyrok SN z 15.03.2002 r., II CKN 919/99, uchwała SN z 14.03.2014 r., III CZP 121/13, wyrok SN z 18.03.2011 r., III CSK 127/10).

Należy przyjąć, iż w sprawie niniejszej powodom przysługuje interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu. Istnieje bowiem spór co do ważności umowy, z której zapisów wynika po stronie powodów w dalszym ciągu istnieje obowiązek świadczenia na rzecz pozwanego rat kredytowych. Należy zatem uznać, że rozstrzygnięcie kwestii ważności umowy, wyjaśni sytuację prawną powodów co do zakresu obowiązku świadczenia w przyszłości. Co prawda powodom przysługuje – co do uiszczonych już świadczeń w wykonaniu nieważnej umowy, jak też będzie przysługiwało – co do uiszczanych rat w przyszłości dalej idące powództwo o świadczenie, jednakże nie sposób przyjąć, aby możliwość wytoczenia powództwa o świadczenie w takim kształcie pozbawiła powodów interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy, z której wynikają obowiązki na przyszłość.

Sąd w niniejszej sprawie podziela pogląd wyrażony w wyroku z dnia 2 lutego 2015 r. (V CSK 640/14) Sąd Najwyższy wskazał, że powód zachowuje interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie stosunku prawnego, mimo przysługującego mu powództwa o świadczenie lub mimo wytoczenia przeciwko niemu takiego powództwa przez stronę przeciwną na podstawie spornego stosunku prawnego, jeżeli z tego stosunku wynikają jeszcze inne lub dalej idące

skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne. W takim wypadku tylko powództwo o ustalenie tego stosunku prawnego może w sposób definitywny rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną powoda i zapobiec także na przyszłość możliwym sporom, a tym samym w sposób pełny zaspokoić jego interes prawny.

Sąd orzekł jak w punkcie 1. wyroku.

Zasadne było również zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów solidarnie spełnionych na rzecz pozwanego na podstawie nieważnej umowy kredytu świadczeń nienależnych za żądany w pozwie okres od dnia 22 kwietnia 2009 r. do dnia 23 września 2020 r. Wszystkie te świadczenia były spełniane na podstawie tej umowy na rzecz pozwanego przez powodów i wynikały z zaświadczeń pozwanego banku, których pozwany nie kwestionował.

Sąd w składzie rozpoznającym sprawę podziela przeważający w doktrynie i judykaturze pogląd, że strony nieważnej umowy mają niezależne wobec siebie roszczenia o zwrot własnych spełnionych świadczeń, wobec czego strona powodowa może domagać się zwrotu wszystkiego, co świadczyła na rzecz pozwanego (zob. np. Uchwała SN z dnia 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20).

Pozwany podnosił zarzut przedawnienia. Rozważając ten zarzut w pierwszej kolejności należało ustalić od kiedy żądanie powodów jest wymagalne. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.). Kredytodawca może żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna (uchwała SN z 7.05.2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Odpowiedź na pytanie od kiedy umowa staje się trwale nieskuteczna wynika z kolei z uzasadnienia wskazanej uchwały Sądu Najwyższego, gdzie zwrócono uwagę, że trwała bezskuteczność umowy zależy od konsumenta, który świadomy niedozwolonego postanowienia umownego i skutków braku związania tym postanowieniem, w tym w szczególności upadku umowy może zgodzić się na taki upadek – stwierdzenie nieważności umowy. Jest to zatem sankcja bezskuteczności zawieszona zależna wyłącznie od oświadczenia jednej ze stron – konsumenta. Sąd Najwyższy wskazał, że z dniem odmowy potwierdzenia klauzuli, bez której umowa kredytu nie może wiązać, albo z dniem bezskutecznego upływu czasu do jej potwierdzenia ustaje stan zawieszenia, a umowa staje się definitywnie bezskuteczna (nieważna) albo - jeżeli spełnione są przesłanki dopuszczalności jej utrzymania przez zastosowanie regulacji zastępczej - staje się skuteczna z mocą wsteczną (ex tunc) w kształcie obejmującym ową regulację zastępczą. W sprawie niniejszej za dzień, w którym powodowie odmówili związania niedozwolonymi postanowieniami umownymi był dzień w którym skierował do pozwanego swoje żądanie wskazując na nieważność umowy, tj. 24 listopada 2020 r. Zarzut przedawnienia nie był więc trafny.

Wskazać należy na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2021 r. (sygn. III CZP 11/20), zgodnie z którą: „Stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 w związku z art. 405 KC) niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu”.

Za nieuzasadnione w okolicznościach niniejszej sprawy Sąd uznał również powoływanie się przez pozwanego na art. 411 pkt. 1 k.c. Łącząca strony umowa jest nieważna, a przepis przewiduje wyjątek dla spełnienia świadczenia w wykonaniu nieważnej czynności prawnej.

Od zasądzonych kwot Sąd zasądził odsetki ustawowe za opóźnienie od dnia 8 lutego 2023 r. do dnia zapłaty, tj. od dnia następnego po dniu złożenia przez powodów oświadczenia o świadomości skutków nieważności umowy (k. 383), mając na uwadze, że dopiero wówczas nastąpił trwały stan nieważności umowy, z czym wiąże się wymagalność roszczeń stron (art. 481 § 1 w zw. z art. 455 k.c.).

Podstawę rozstrzygnięcia o odsetkach stanowił art. 481 § 1 w zw. z art. 455 k.c.

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w pkt 2. wyroku, oddalając powództwo w pozostałym zakresie (pkt 3. wyroku).

Wobec uwzględnienia w zasadniczym zakresie żądania głównego Sąd nie badał ani nie orzekał o żądaniu ewentualnym, które rozstrzygane jest jedynie na wypadek nieuwzględnienia roszczenia głównego.

W związku z wygraniem przez stronę powodową sprawy w całości Sąd zasądził na rzecz powodów koszty procesu w całości, ich wyliczenie pozostawiając referendarzowi sądowemu na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99 i art. 108 § 1 k.p.c. (pkt 4. wyroku).

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w wyroku.

Sędzia Monika Dominiak

ZARZĄDZENIE

1. (...)

2. (...)

sędzia Monika Dominiak